

Työväen paikallishistorian tutkimus Suomessa

Joskus kuulee valitettavan, että työväenliikkeemme historiaa ei ole tarpeeksi tutkittu. Eräin osin asia onkin näin. Mutta toisaalta voidaan kyllä kysyä minkä toisen yhteiskunnallisen liikkeemme vaiheita on niinkään laajasti tarkasteltu kuin juuri työväenliikkeen? Aivan erityisesti tämä koskee liikkeen paikallishistorian tutkimusta.

Esitykseni liikkuu verraten yleisellä tasolla ja jakautuu kolmeen osaan. Ensiksi kerron millaisia työväen paikallishistorian tutkimuksia on tehty eri aikakausina. Toiseksi pyrin hahmottelemaan mitä nämä tutkimukset, julkaisut, kertovat paikallisesta työväenyhteisöstä. Ja kolmanneksi koskettelen joitakin tämän hetken suuntauksia alan tutkimuksessa.

Kun tutkimme paikallishistoriaa, ei ensisijaisena rajauksena ole suinkaan maantiede. Pentti Renvallia mukaillen (*Nykyajan historiantutkimus*, 1965) emme tutki tapauksia, jotka ovat sattuneet tietyllä maantieteellisellä alueella, vaan tapauksia, jotka ovat sattuneet tietylle ihmisjoukolle. Ja heidän piirinsä määrittelemme käyttämällä totunnaisia maantieteellisiä ja hallinnollisia rajoja. Olennaista on siten sosiaalinen rajaaminen. Tutkimme ihmisyyhteisöä, ”jolla on joitakin omia, muista erotuvia piirteitä ja joka siten on jossain suhteessa yhtenäinen”. Paikallishistorian tutkija selvittelee tietyn sosiaalisen kokonaisuuden vaiheita, sen piirissä sattuneita tapauksia ja sen sisällä vallitsevia suhteita.

Kun valitsemme paikallisen tutkimuskohteen, sisältyy siihen samalla — tietoisesti tai vaistomaisesti — ajatus tunkeutua lähemmäksi ihmistä, päästä pitäjän pintaa syvemmälle, siihen elämänpiiriin, missä ihmiset ovat. Voidaan myös sanoa, että kokonaisuuteen sisältyy eräänlainen kolmiyhteys: luonto — ihminen — kulttuuri.

Historiikkeja on kirjoitettu

Eräs täsmennys on vielä syytä tehdä ajateltaessa työväen paikallishistorian tutkimusta. Tämä erittäin runsaana kukkiva tutkimuksen laji on voimakkaasti keskittynyt yhteen tyyppiin, järjestöhistoriaan. Ja se puolestaan, kuten arvata saattaa, ei ole ollut mitenkään akateemisen historiantutkimuksen yksinoikeus, pikemminkin päinvastoin. Se on erittäin monesti ollut enemmän tai vähemmän harrastajien tekemää, kaikkine puutteineen ja ansioineen. Juuri harrastelijoille tarjoaakin järjestöhistoria hyvän lähtökohdan: yhdistyksen toiminta, säännön mukaisine vuosittaisine tapahtumineen, tarjoaa mainion rungon, jonka varaan voi ryhtyä tekstiään rakentamaan.

Selitystä sille miksi juuri järjestöhistorioita ja historiikkeja on niin runsaasti syntynyt tarjoaa myös tieto töiden tilaajista. Yhdistyksethän ovat kautta aikojen olleet innokkaimmat tällaisten julkaisujen tilaajat. Sitä kautta on syntynyt edellytyksiä julkaisujen tekemiselle. Tällaisia julkaisuja ovat ensinnäkin poliittisten työväenjärjestöjen historiat, historiikit ja muut juhla-julkaisut, ammattiosastojen, työläisurheiluseurojen, osuusliikkeiden ja työväen pankkien vastaavat julkaisut, työväen näyttämöiden, kuorojen, soittokuntien ja muiden kulttuuri-ryhmien julkaisut. Samaan joukkoon kuuluvat myös eräin osin piirijärjestöjen historiikit. Erityisteemoista mainittakoon vielä muutamat työväentalo-julkaisut. Erittäin runsaasti on ilmestynyt vuosikymmenien aikana paikalliseen työväen historiaan liittyviä juttuja sanoma- ja aikakauslehdissä. Muistelmat ovat oma ryhmänsä. Ja kuinka paljon onkaan yhdistysten vaiheita tutkittu siten, että ainoaksi lopputulokseksi on jäänyt juhlassa esitetty kronikka, kertomus, jota ei koskaan ole painettu.

Työväen paikallisen historiantutkimuksen juuret ovat syväällä, jo wrightiläisellä kaudella ilmestyivät ensimmäiset yhdistyshistoriikit. Suomen työväenliikkeen *historiallisen bibliografian* (1979) mukaan varhaisin yhdistyshistoriikki on ilmestynyt jo 1894 ja kertoo Kuopion ty:n viisivuotisesta toiminnasta (49 s). Viittä vuotta myöhemmin yhdistys julkaisi kymmenvuotishistoriikkinsa. Porin ty:n ”kymmenvuotisesta vaikutuksesta” ilmestyi historiikki 1897. Kymmenvuotishistoriikkinsa julkai-

sivat 1898 sekä Viipurin että Joensuun työväenyhdistykset.

Em. bibliografian mukaan julkaistiin vuoteen 1918 mennessä painettuna, historiikkeina tai muissa julkaisuissa, kaikkiaan lähes 40 paikallisen tai alueellisen työväenjärjestön historiikkia, parikymmentä ammatillisten järjestöjen ja puolentoistakymmentä osuusliikkeiden vastaavaa julkaisua. Lisäksi työväen paikalliseen yhteisöön liittyivät vielä muutamat työläisurheiluseurojen historiikit ja muistelmateokset sekä -artikkelit.

Ajanjaksona 1918—44 julkaistiin vastaavasti puolueyhdistysten historiikkeja yli 50, ammatillisten järjestöjen 30, osuusliikkeiden lähes 30, työläisurheiluseurojen eri kokoisia historiikkeja yli 50. Lisäksi julkaistiin kymmenittäin pienempiä julkaisuja mm. työväen paikallisesta näyttämö-, musiikki-, laulu- ja kulttuuritoiminnasta sekä henkilöhistorioita.

Em. bibliografian mukaan julkaistiin 1945—60 vastaavasti ryhmiteltynä lähes 60 yhdistyshistoriikkia. Lisäksi poliittisesta nais- ja nuorisotoiminnasta ilmestyi useita julkaisuja, yli 50 ammattiyhdistyshistoriikkia, yli 30 osuusliike-, liki 80 työläisurheiluseurojen historiikkia ja yhä laajemmaksi paisuva joukko työväen paikallisesta sivistys- ja kulttuuritoiminnasta.

Vuoteen 1977 mennessä julkaistiin liki 50 puolueyhdistysten, yli 40 ammattiosastojen, lähes 40 osuusliikkeiden tai työväen pankkien historiikkia tai muuta vastaavaa julkaisua, kymmeniä artikkeleita kulttuuritoiminnasta, kymmeniä niteitä työläisurheiluseuroista sekä muistelmia ja henkilöhistorioita. Näiden lisäksi on vielä muistettava ne lukemattomat sanomalehtijutut, jotka ovat myös käsitelleet paikallisen työväenyhteisön historiaa eri näkökannoilta. Niitä ilmestyy jatkuvasti, mutta kuka niistä tai yleensäkin paikallishistorian tutkimuksesta pitäisi jatkuvasti täydentävää luetteloa?

Millaisia nämä historiikit sitten eri aikakausina ovat olleet? Alue on rannaton, niinpä on tyydyttävä aivan satunnaisiin esimerkkeihin. Lyhyesti voi sanoa, että nämä painettuna ilmestyneet julkaisut ovat vaihdelleet tavattomasti niin ulkonäöltään, laajuudeltaan, näkökulmiltaan, sisällöltään. Mitään yhtä muottia ei ole, vaikka eri aikakausien muotivirtaukset ovatkin

usein antaneet julkaisuille samantapaista sävyä (typografia, kuvataitto, kansiaiheet, sisällön ryhmittely, teemat jne).

Varhaisimmat yhdistyshistoriikit muistuttivat huomattavasti vuosikertomusten muotoa. Niissä kerrottiin verraten niukasti yhdistyksen ympärillä olevasta yhteisöstä. Ne keskittyivät tavallisesti — alkulauseiden jälkeen — yhdistystoimintaan hyvinkin kaavamaisesti. Esim. Porvoon ty:n 10-vuotiskertomus vuodelta 1911 (kirj. V. F. Aaltoranta) on yhden painoarkin suuruinen ja keskittyy yhdistyksen sisäiseen toimintaan. Porvoon ja sen teollisuuslaitokset jäivät varsin vähälle huomiolle.

Kaavamaisuus sävytti vielä kansalaissodan jälkeenkin yhdistyshistoriikkeja, joskin julkaisut alkoivat jossain määrin laajentua, ainakin muutamat. Esim. Pekka Kempin kirjoittama Vaasan ty:n historia (1923) kattaa 191 sivullaan verraten tarkoin yhdistystoiminnan. Siinäkin kuitenkin työväentalon ulkopuolinen Vaasa jää epämääräiseksi. Sen sijaan esim. Toivo J. Aron laatima Savonlinnan ty:n 50 vuotishistoriikki (1937) sisältää pienestä koostaan huolimatta (80 tekstisivua) varsin paljon kuvausta myös yhdistyksen toimintaympäristöstä. Siinäkin on tyypillisesti jaettu kokonaisuutta palasiin, joita sitten on tarkasteltu toisistaan erillisinä (esim. nuorisotoiminta, talo, näyttämö jne.).

Merkillepantavaa on se, miten muutamat työväenjärjestöt ovat aikojen kuluessa kirjoittaneet historiansa moneen kertaan. Eturivin esimerkki on Helsingin työväenyhdistys. Edvard Valppaan *Torpista kivitaloon* ilmestyi 1908, Otto Tiupan 25-vuotishistoriikki 1910, Matti Paasivuoren 40-vuotishistoriikki 1924, Jussi Raition 50-vuotishistoriikki 1934. Vuonna 1944 ilmestyi 60-vuotisjuhliin kuvateos ja 1958 valmistui Pekka Railon 75-vuotishistoriikki, viimeksi 1984 on valmistunut HTYn satavuotishistoria.

Oikeastaan vasta 1960-luvulla alkoivat yhdistyshistoriikit saada uutta ilmettä. Niiden ote alkoi muuttua kokonaisvaltaisemmaksi, ei vain yhdistyksen, vaan myös sen toimintaympäristön kattavaksi. Esim. Kari Silvennoisen laatima Kemmin ty:n 80-vuotishistoria (1967) on varsin perusteellinen, lähdeviitteitään myöten. Toinen, kenties vieläkin korkeatasoisempi on vuotta myöhemmin valmistunut Hannu Tapiolan kirjoittama

Jyväskylän ty:n 80-vuotishistoria. Siinä tutkimuskohteena on huomattavasti yhdistyksen rajojen ulkopuolelle ulottuva yhteisö. Perusteellinen, mutta toisella tavalla rakentunut on esim. Salon sos.dem. ty:n 80-vuotishistoria (1972). Siinä on neljä kirjoittajaa (Jaakko Teppo, Esa Komulainen, Olavi Anttila, Britta Ranta), joista kukin on kirjoittanut oman selkeästi erottuvan jaksonsa.

Riittääkööt nämä hyvin niukat esimerkit. Yhteisenä piirteenä lähes koko laajalle yhdistyshistoriikkien laatimiselle on se, että hyvin suurelta osalta se on syntynyt työväenliikkeen itsensä toimeksiannosta, paikallisten järjestöjen tai laitosten tilaamana ja sängen usein vielä jonkin juhlatapahtuman tai vuosipäivän yhteyteen.

Akateeminen, työväen paikallishistoriaan suuntautuva tutkimus on kaiken kaikkiaan jäänyt hyvin niukaksi. Paikallisuutta ei ole ”löydetty”. Työväenliikkeen historian tutkimus ei yleisesti ottaen ole sekään kovin vanhaa tai vakiintunutta yliopistoissa. Siinä vaiheessa 1950–60-luvulla, kun Juhani Paasivirta ja Hannu Soikkanen raivasivat tälle tutkimukselle tietä, keskityttiin nimenomaan yleiseen työväenliikkeeseen.

Työväen paikallishistoriaa on kuitenkin jonkin verran koskeltu joissakin pitäjän- ja kunnanhistorioissa. Klassinen esimerkki on Väinö Voionmaan *Tampereen historia* (1903–10). Historiassa liikkui myös Heikki Wariksen *Työläisyhteiskunnan synty Pitkäsillan pohjoispuolella* (1932). Tuorempi esimerkki on se projekti, joka on ollut Tampereella käynnissä viime vuosina. Myös punakaartien historia-projekti on valmistuneissa julkaisuissa pureutunut varsin paljon aivan paikallisiin yhteisöihinkin. Historiantutkimusta sivuaa myös Elina Väätäisen tunnettu tutkimus Tiutisen saaresta ja sen erikoislaatuudesta työläisyhteisöstä (1978).

Oman aikansa ilmentäjä

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että kuluneen yhdeksän vuosikymmenen aikana on työväen paikallishistoriallinen tutkimus-

ja julkaisutoiminta ollut määrältään runsasta. Mutta: ensinnäkin tulos on laadullisesti perin kirjavaa ja epätasaista. Ja toiseksi tutkimus on keskittyessään voimakkaasti järjestötoimintaan muodostunut huomattavan vinoksi ajateltaessa paikallista työväenyhteisöä, kylää tai kaupunkia, siellä asuvia ihmisiä ja heidän elämänpiiriään. Huomattava osa tästä elämänpiiristä on jäänyt tykkänään sivuun järjestöhistoriikkeja koottaessa.

Tyypillistä monillekin järjestöhistorioille on ollut ja on yhä se, että vaikka niissä alussa hiukan kuvattaisiinkin paikkakuntaa, sen talouselämää, henkistä ilmastoja yms., siihen ei sen jälkeen enää palata. Järjestöhistoriikeista löytävät helposti itsensä sellaiset ihmiset, jotka ovat aktiivisesti mukana esim. ammattiosaston riennoissa. Mutta entä sitten ne työläiset, jotka eivät järjestöihin kuulu? Työolosuhteiden kuvaus, vapaaajankäyttö, asuminen, harrastukset tai toisaalta elinkeinorakenteen muutokset, paikkakunnan muuttoliikkeen seuraukset jne. jäävät hyvin helposti kokonaan pois yhdistyshistoriikista. Ja kuitenkin tällaisella tutkimuksella olisi käyttöä.

Osin tietenkin historiikin sisältöä määrää tavallaan se tarkoitus mihin se on tilattu: juhlan kunniaksi, merkkipäivän muistoksi jne. Osin kysymys on voimavaroistakin: harvalla yhdistyksellä on niin runsaasti varoja, että se voisi esimerkiksi palkata kunnanhistorian kirjoittajan, joka tarkastelisi tapahtumia työväenliikkeen näkökulmasta.

Kuitenkin, puutteistaankin huolimatta, on tähänastinen, voimakkaasti yhdistystoimintaan keskittynyt työväen paikallinen historian tutkimus kokonaisuudessaan arvokasta ja hyödyllistä. Jokaiseen sisältyy runsaasti yksityiskohtia, joskus peräti ”kultajyviä”, jotka ovat käyttökelpoisia laajemminkin. Esimerkki hyödyllisestä yksityiskohdasta: tähänastinen työväentaloista kertonut tutkimus on esittänyt, että työväki on Tampereella ostanut ensimmäiseksi oman toimitalon itselleen. Oulun työväenyhdistyksen unohdettu 25-vuotishistoriikki vuodelta 1911 (kirj. Antti Kallio) kertoo kuitenkin toista. Sen mukaan oululaiset ostivat jo vuotta aikaisemmin eli 1888 oman ”omituksen” talon. Siinä meillä onkin maan vanhin työväen oma toimitalo.

Tällaisten yksityiskohtien lisäksi paikalliset historiikit kertovat kyllä muustakin. Ne kertovat samalla myös yleisestä, kun ne nostavat esiin paikallisia linjavalintoja ja niiden perustelua, yleiseen aatteelliseen keskusteluun liittyvien paikallisten keskustelujen piirteitä. Tiedot paikallishistoriikeista täydentävät ja rikastuttavat sitä kuvaa mikä meillä on muodostunut yleisestä kehityksestä. Ne selittävät ja tulkitsevat omasta näkökulmastaan.

On muistettava vielä eräs seikka. Jokainen paikallishistoriikki on samalla oman aikansa ilmentäjä jo sellaisenaan. Siinä näkyvät tekijän, teettäjän, koko yhteisönkin näkemykset: mitä pidetään tärkeänä kertoa, miten tulkitaan. Oman lisänsä antavat kunkin aikakauden painoratkaisut monine viehättävine piirteineen. Esim. Tampereen ty:n 50-vuotishistoria (1936) on kiintoisa oman aikakautensa ilmentäjä, dokumentti. ”Johdatus” siihen on kirjoittanut itse Väinö Voionmaa ja muun tekstin Toivo Rainio ja Toivo Mansner.

Hyödyllisyyttä ja hyötyä voidaan arvioida monestakin näkökulmasta. Jo aivan ensimmäisessä vaiheessa historiikista on ”hyötyä” tekijälleen, joka joutuu pohtimaan tutkimuskohtensa olemusta, menneisyyttä, suhdetta nykyhetken toimintaan ja tulevaisuuteen kerrassaan perusteellisesti. Ja jos johtokunta tai vastaava osallistuu aktiivisesti hankkeeseen, saattaa seurauksena olla hyvinkin perusteellista yhdistystoiminnan uudelleenarviointia. Historiikin laatiminen auttaa jäsentämään omaa yhdistystä/järjestöä/paikkakuntaa. Historiikkihanke voi olla sysäys jonkin yhteisön oman itseyttä kasvamiseen.

Ja ”hyödystä” vielä: jotain valmiista julkaisusta kostuvat toivottavasti myös lukijat sekä toiset tutkijat, vaikkapa naapurikylässä. Sivuutan tässä julkaisujen jakeluun ja saatavuuteen liittyvät ongelmat. Paikallisen historiahankkeen teettäjällä ei useinkaan ole paikkakunnan rajojen yli ulottuvaa julkistamistarvetta. Unohtaa ei sovi myöskään sitä PR-arvoa, mikä julkaisijalle taiten toimittaessa valmiista tutkimuksesta koituu.

Uusia piirteitä

Viime vuosien kuluessa on työväen paikallishistorian tutkimuksessa ollut havaittavissa kolmekin piirrettä. Ensinnäkin akateemisessa tutkimuksessa on ollut kasvavaa kiinnostusta, mistä Tampereella käynnissä oleva projekti on hyvänä esimerkkinä. Kohteena tässä tutkimustoiminnassa eivät ole järjestöt. Ne ovat enemmänkin yhteisöön suuntautuvia tutkimuksia, kohteena työväen elämäntapa, sosiaalinen rakenne, yhteiskunnallinen muutos jne. Myös sosiologian puolella on ollut lisääntyntä kiinnostusta pureutua kiinni paikalliseen tasoon, ihmisten välittömään elämänpiiriin. Ja kuinka C. Wright Mills aikoinaan sanoikaan: ”Paras sosiologia on historiallista sosiologiaa.”

Toiseksi tavanomaisia järjestöhistorioita tekemään, niin poliittisen, ammatillisen kuin esim. urheiluliikkeen alalta, on yhä enemmän palkattu päätoimisia kirjoittajia. On annettu sekä aikaa että mahdollisuus paneutua perusteelliseen työhön. Yhä useammin tekijöinä ovat olleet lisäksi enemmän tai vähemmän ammattilaiset, historiantutkijan koulutusta saaneet henkilöt. Uutena piirteenä voisi mainita myös sen, että joitakin esimerkkejä on ilmaantunut myös pyrkimyksistä tutkia jonkin kunnan koko työväenliikettä, kaikkia suuntauksia ja toimintamuotoja. Varhainen esimerkki on Eino Seppälän kokoama *60 vuotta sosialidemokraattista työväenliikettä* Kymissä (1955), joka kuitenkin sisältää vain lyhyet kertomukset kustakin kunnallisjärjestön yhdistyksestä. Toisenlainen ote on Olavi Anttilan perusteellisessa teoksessa *75 vuotta sosialidemokratiaa Lahdessa* (1975) tai Kaarina Vattulan hieman laajempialaisessa teoksessa *Etelä-Pohjanmaan työväenliikkeestä* (1976). Tuorein tältä alueelta lienee Espoon työväenliikkeen historia (1984), jonka teettäjänä oli, yllättävää kyllä, kaupunki itse. Tekeillä on TSL:n toimesta Hyvinkäältä vastaavanlainen tutkimus.

Urheiluseurojen historiikeista mainittakoon tuoreimpina esimerkkeinä Leena Laineen Jyryn historia (1978) ja Tapio Bergholmin Forssan Alun historia (1983). Hyvin vahvasti paikallisyhteisöön kytkeytyvästä ammattiosaston historiasta mai-

nitsen esimerkkinä vähemmän tutkitulta alueelta Erkki Vasaran ja Osmo Havuahan Helsingin puistotyöntekijäin ao:n historian (1983).

Monet näistä uudemmista, selkeämmin nimenomaan historiantutkimuksen totuttuja tutkimusmenetelmiä hyväksikäyttävistä töistä ovatkin ylittäneet tavanomaisten järjestöhistoriikkien rajat. Paitsi yhdistystä ja sen jäsenistöä ne kuvaavat monesti myös koko sitä yhteisöä, missä yhdistys tai vastaava järjestö toimii, elinkeinoelämästä kulttuurivirtauksiin.

Kuitenkin yhä useimmat yhdistyshistoriikit syntyvät yhdistysten itsensä toimesta, ei-ammattilaisten voimin. Niillä on aina varma, innostunut lukijakunta.

Ja kolmantena, kasvavana suuntauksena on ollut voimistuneeseen perinneharrastukseen liittyvä uusi virtaus, jota Jorma Kalela on kutsunut historialiikkeeksi. Se on lyhyesti ilmaistuna vahvasti harrastajapohjaista, monesti ryhmätyötä ja tutkivia opintokerhoja hyödyntävää. Sen mielenkiinnon kohteet kattavat lähes kaiken inhimillisen paikallisissa työväenyhteisöissä. Tunnetuinpana esimerkkinä ovat Paperiliiton yli 30 tutkivaa kerhoa, mutta vastaavanlaisia hankkeita on runsaasti muuallakin sekä toiminnassa että vireillä.

Tällainen omasta lähiympäristöstä, työympäristöstä nouseva perinneharrastus ja tutkimustoiminta saa motiivinsa mahdollisimman hedelmällisellä tavalla. Toisin on esim. jollain akateemisella tutkijalla, jonka on muistettava aina meriittiluetelonsa ja tulevat viranhaut. Paikallisessa harrastajien toteuttamassa, sisällöltään ja aikataulultaan väljässä tutkimuksessa on tutkimusajatus kenties kauneimmillaan: oma elämä, työ, vapaa-aika ja tutkimustoiminta lomittuvat sopusointuiseksi kokonaisuudeksi. Tutkimuksesta saattaa tulla osa omaa elämäntapaa. Perinneharrastuksesta saattaa toki syntyä ”vain” jännien yksityiskohtien ja kivan vanhan tavaran suunnittelematonta kasaamista — mutta sallittakoon sekin.

Paikallisuus on tällaiselle tutkimustoiminnalle sangen luonteva lähtökohta. Toinen on se, ettei alun alkaen pyritäkään vain ”kirjan” tekemiseen: lopputulos voi olla paitsi jokin historiikki, myös valokuva- tai muu aineistonäyttely, kuvaelma, lehtikirjoituksia jne. Tai pohjustus seuraavalle hankkeelle. Kaikki tä-

mä on omiaan syventämään historiatietoisuutta tekijöissään ja kokijoissaan.

Aikaisemminkin on paikallisessa historiantutkimuksessa hyödynnetty esim. suullista perinnettä, mikä nyt voimakkaasti korostuu uudessa historialiikkeessä. Aikaisemminkin ovat harrastajat, yksin tai pienellä ryhmällä, olleet julkaisuja tekemässä. Nyt on vain paremmat mahdollisuudet saada neuvoja ja opastusta. Tason kohottaminen on mahdollista ja sitä kautta aukeaa uusia mahdollisuuksia tuotoksien hyödyntämiseen. Muistettakoon esim. Paikallishistoriallisen toimiston pyrkimykset pitää kunnanhistorioiden tasoa korkeana.

”Selkoa työväenoloista...”

Kiinnostus paikalliseen historiantutkimukseen on kasvanut, samoin ovat lisääntyneet yleensäkin kotiseutuharrastukset hyvin moninaisissa muodoissa. Akateemisen paikallishistorian tutkimuksen vaikuttajahahmo Mauno Jokipii nosti eräässä lehtihaastattelussa esiin kiintoisan ajatuksen. Hänen mukaansa kotiseututyö kokonaisuudessaan ja paikallishistorian tutkiminen siihen kuuluvana on ”modernin isänmaallisen työn muoto”. Näinkin asiaa ehkä voisi ilmaista. Samalla voisi lausua toivomuksen siitä, ettei työväen paikallista historiantutkimusta enää vähäteltäisi tai sivuutettaisi iskemällä siihen ”poliittisen” leima.

Jossain määrin toisenlaista näkökulmaa on aina sisällynyt työväen omaan paikallishistorian tutkimukseen ja se on uudessa harrastajaliikkeessä ehkä entisestäänkin korostunut. Tämä tutkimustoiminta pyrkii samalla olemaan osa liikettä, sen tämän päivän toimintaa, identiteetin ja toimintalinjan pohdintaa eikä vain irrallinen lisuke tai kiva vapaa-ajan harrastus. Tässä mielessä tarjoaa perin kiintoisan vertailukohdan SDP:n keväällä 1906 agitaattoreilleen lähettämät ohjeet. Eräin osin ne ovat tämänkin päivän tutkivalle opintokerholle huomion arvoisia. Ohjeissa kysyttiin mm:

— ”Oletko perehtynyt tärkeimpiin työväen kirjoihin?

- Seuraatko tarkasti puoluelehtiä ja otatko talteen tärkeimmät kirjoitukset?
- Otatko selkoa työväenoloista siellä missä liikut?
- Teetkö muistiinpanoja puolueen tilastoja varten?
- Osaatko erottaa pääasian ja sivuasian?
- Miten pidät silmällä vastustajain vehkeitä?
- Taidatko vastata heidän tekemiinsä vastaväitteisiin?
- Punnitsetko puheesi, ettei tarvitse niitä jällestäpäin parsia?”

Yhteenvedona voisi todeta, että työväen paikallisen historian tutkimus on toisaalta ollut hyvin runsasta ja monimuotoista, mutta samalla korostuneen vinoutunutta. Järjestönäkökulma on ylivoimaisen painavasti esillä ja monet muut näkökulmat työväen paikallisen yhteisön tutkimuksessa ovat jääneet sivuun. Puutteistaan ja painotuksistaankin huolimatta ovat esim. järjestöhistoriat kuitenkin hyödyllisiä. Kaikki ne rikastuttavat sitä kokonaiskuvaa mikä meillä yleisestä kehityksestä, yleisistä työväenliikkeen suuntaviivoista on. Laajentunut akateeminen tutkimus ja toisaalta virinnyt tutkivien opintokerhojen toiminta tulee tuottamaan tuttujen järjestöhistoriikkien rinnalle uusia, mielenkiintoisia julkaisuja.

Paikallinen näkökulma tuntuu esim. aloittelevalla tutkijalla perin luontevalta. Tutkimuskohde on ympärillä, elät sen keskellä, osana sitä. Avaa silmäsi, katso ympärillesi. Kaiva siitä missä seisot.

